

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תרכח

ערב שבת-קודש
פרשת ואתחנן / נחמו
י' במנחם-אב ה'תשס"ו

יוצא-לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו — המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

"במונח-אב ה'תשס"ו — י"ז במונח-אב ה'תשס"ו

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	י' במנחם-אב	הלי מלכים ומלחמותיהם... בפרקים אלו. פרק א-ג.	הלכות מלכים פרק ט.	מ"ע קעג. מל"ת ששב. שסד. שסג. שסה.
ש"ק	י"א במנחם-אב	פרק ד-ו.	פרק י.	מ"ע קפז. מל"ת מט. מ"ע קפח. קפט. מל"ת נט.
א'	י"ב במנחם-אב	פרק ז-ט.	פרק יא.	מל"ת מו. מ"ע קצ. מל"ת נו. נו. מ"ע קצב. קצג.
ב'	י"ג במנחם-אב	פרק י-יב.	פרק יב.	מ"ע קצא. ריד. מל"ת שיא. נח. מ"ע רכא. מל"ת רסג. רסד.
ג'	י"ד במנחם-אב	אז וגוי. כל המצות... שנת החמה.	אז וגוי. כל המצוות... מה' א- להי ישראל.	הספר הזה שאבאר בו... שזכרנו*. ואני עתה מתחיל בזכרון השרשים... במצות עשה...
ד'	ט"ו במנחם-אב	מצות עשה. א מצוה ראשונה... אין לו.	כל אלו החכמים... בין ראשון בין אחרון.	השרשים**.
ה'	ט"ז במנחם-אב	מצות לא תעשה. א מצוה... אלו הם... בין עשה ובין לא תעשה.	ודברים הללו... שנת החמה.	השרשים**.
ו'	י"ז במנחם-אב	וראיתי לחלק... בעזרת ש-די.	מצות עשה. א מצוה ראשונה... פג להביא... שמה.	השרשים**.

* סיום הקדמת הרמב"ם לספר זה, בו מדבר אודות הספר. ** בימי לימוד הקדמת היד - ללמוד כאו"א מ"השרשים" כפום שיעורא דילי, ולחלק השאר ללמדו בימים הסמוכים שלאחרי זה (נוסף על לימוד המצות דהיום).

זמני השבוע*

צאת הכוכבים	שקיעת החמה***	מנחה גדולה	חצות היום והלילה	סוף זמן ק"ש	זריחת החמה	זמן ציצית ותפילין	עלות השחר**		תאריך
							72 ד' לפני הזריחה	120 ד' לפני הזריחה	
8.02	7.35.3	1.21	12.47	9.24	6.03	5.02	4.15	3.37	ו', י' באב
8.01	7.34.4	1.20	12.46	9.25	6.03	5.03	4.16	3.39	ש"ק, י"א באב
8.00	7.33.6	1.20	12.46	9.25	6.04	5.04	4.17	3.40	א', י"ב באב
7.59	7.32.7	1.20	12.46	9.25	6.04	5.04	4.18	3.41	ב', י"ג באב
7.58	7.31.7	1.20	12.46	9.25	6.05	5.05	4.19	3.42	ג', י"ד באב
7.57	7.30.8	1.20	12.46	9.26	6.05	5.06	4.20	3.43	ד', ט"ו באב
7.56	7.29.8	1.20	12.46	9.26	6.06	5.07	4.21	3.45	ה', ט"ז באב
7.55	7.28.9	1.19	12.46	9.26	6.07	5.08	4.22	3.46	ו', י"ז באב

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
*** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם). שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת		ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש
8.12	6.58	7.13	8.15	7.06	8.16	7.15	8.13	7.08	8.05
8.12	6.52	7.07	8.08	6.50	8.08	7.08	8.05	7.08	8.05

עורך ראשי: מנחם-מענדל ברוך • עורך: שניאור-זלמן רודמן • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שע"י צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו — המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונב

כתובת: ת"ד 14 כפר חב"ד 72915, טל': 03-9607588, פקס': 03-9606169

ISSN 0793-7474 אינטרנט: <http://chabad.org.il> דואר-אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

התורה מאירה ומהפכת את חושך הגלות לאור הגאולה

מכוון שהירידה בתשעה באב היא שלא בערך לירידה על-ידי
חטאים סתם, לכן גם העלייה שלאחריה גדולה יותר אף מן העלייה
שביום-הכיפורים □ עניין זה מודגש גם באופן שבו נחוג ה"יום
טוב" דט"ו באב, שמותר באכילה ובשתייה, לעומת יום-הכיפורים
שהוא יום תענית □ משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

ב. חמשה-עשר בניסן ובחמשה-עשר בתשרי,
חג הסוכות, שבעת ימי הפסח, ושמונת ימי
הסוכות (שבעת ימי הסוכות ושמיני עצרת).
כדלקמן.

ב. ויובן בהקדם החילוק שבין חמשה-עשר
בניסן לחמשה-עשר בתשרי: חמישה עשר
בניסן (חג הפסח) קשור עם עבודת הצדיקים –
שהרי בחג הפסח היתה לידת עם ישראל,
ובמילא היתה אז התחלת העבודה דבני-ישראל
– עבודת הצדיקים, "ועמך כולם צדיקים".
וחמשה-עשר בתשרי (חג הסוכות) קשור עם
עבודת התשובה – שהרי חג הסוכות בא
לאחרי ועל-ידי עבודת התשובה⁷ בעשרת-ימי-
תשובה שבהתחלת החודש, עד לשלימות

א. אודות חמשה-עשר באב איתא במשנה סוף
מסכת תענית: "לא היו ימים טובים לישראל
כחמשה-עשר באב".
ונקודת הביאור בזה:

חמשה-עשר באב הוא היום שבו "קיימא
סיהרא (דחודש אב) באשלמותא",¹ ושלימות
הלבנה קשורה ומורה על השלימות דישראל
ש"מונין ללבנה" ו"רומין ללבנה".²
ואף ששלימות הלבנה בחמשה-עשר בחודש
היא בכל חודשי השנה, מכל-מקום, יש עילוי
בחמשה-עשר באב לגבי חמשה-עשר דכל
חודשי השנה, אפילו לגבי חמשה-עשר בניסן
(חג הפסח) וחמשה-עשר בתשרי (חג הסוכות),
כדברי המשנה "לא היו ימים טובים לישראל
כחמשה-עשר באב", שהיום-טוב דחמשה-עשר
באב גדול יותר מהימים-טובים שמתחילים

שמו"ר פט"ו, כו.
(4) סוכה כט,א. ב"ד פ"ו, ג. וראה אוד"ת בראשית
ד. סע"ב ואילך. ובכ"מ.
(5) ואתחנן ד,לד.
(6) ישעיהו ס,כא, סנהדרין ר"פ חלק.
(7) נוסף על ההכנה דעבודת התשובה בחודש
אלול, ובפרט בימי הסליחות.

(1) כו,ב.
(2) וכבר נתבאר בארוכה בשנים שלפנ"ו, על יסוד
ביאורי רבותינו נשיאינו במאמרי חסידות,
בתוספת הערות וכו' (ראה קונטרס משיחות: ליל
ד' פ' עקב. ט"ו במנ"א תשמ"ו. ש"פ ואתחנן, ט"ז
מנ"א תשמ"ח. ועוד)
(3) זוהר ח"א קנ. ח"ב פ"ה, רע"א. ועוד. וראה

דבר מלכות

כמודגש במעלת היום-טוב שאין דוגמתו בכל השנה כולה – "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה-עשר באב".

ג. ויש להוסיף, שעניין זה מרומז גם במהאמר "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה-עשר באב וכיום-הכיפורים":

ההשוואה דחמשה-עשר באב ויום-הכיפורים מדגישה את הנקודה המשותפת והצד השווה שביניהם – עלייה שבאה לאחרי הקדמת הירידה על-ידי עבודת התשובה: יום-הכיפורים – העילוי שנעשה לאחרי הירידה דהחטא על-ידי עבודת התשובה דיום-הכיפורים, וחמשה-עשר באב – העילוי שנעשה לאחרי הירידה דתשעה באב על-ידי עבודת התשובה שבכללות "מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"¹².

וההקדמה דחמשה-עשר באב ליום-הכיפורים ("לא היו ימים טובים לישראל כחמשה-עשר באב (ואחר-כך) וכיום-הכיפורים") – אף שמצד סדר המאורעות קודם יום-הכיפורים (בסיום ג' פעמים ארבעים יום דמתן-תורה בסמיכות ליציאת-מצרים) לחמשה-עשר באב (כשכלו מתי מדבר¹³ בסוף שנת הארבעים ליציאת-מצרים) מדגישה את המעלה דחמשה-עשר באב גם לגבי יום-הכיפורים, כאמור, שכיוון שהירידה דתשעה באב היא שלא בערך להירידה שעל-ידי חטא סתם, לכן, גם העלייה דחמשה-עשר באב היא באופן נעלה יותר מהעלייה דיום הכיפורים.

התשובה דיום-הכיפורים, "אחת בשנה"⁸, שעניין זה מתגלה "ליום חגיגו"⁹, חמשה-עשר בתשרי¹⁰.

וכיוון שיש עילוי בעבודת התשובה לגבי עבודת הצדיקים – מובן, שיש גם עילוי בחמשה-עשר בתשרי (הקשור עם עבודת התשובה) לגבי חמשה-עשר בניסן (הקשור עם עבודת הצדיקים).

ועל-פי זה יש לבאר גם העילוי דחמשה-עשר באב לגבי חמשה-עשר בניסן וחמשה-עשר בתשרי:

המעלה שבעבודת התשובה (שמצד זה יש עילוי בחמשה-עשר בתשרי לגבי חמשה-עשר בניסן) היא מצד העלייה שנעשית לאחרי הירידה (שעל-ידי החטא), ירידה צורך עלייה, שעל-ידי זה באים לדרגה נעלית יותר מכמו לפני הירידה, וככל שתגדל הירידה למטה-מטה ביותר, כך תגדל העלייה למעלה-מעלה ביותר.

ומזה מובן גודל העילוי דחמשה-עשר באב – להיותו לאחרי הירידה דתשעה באב שבו היה חורבן בית-המקדש עד לקודש-הקדשים כו', אשר, מכל ענייני ירידה בעולם-הזהה התחתון שאין תחתון ממנו הרי זו ירידה הכי גדולה שאין דוגמתה (שלא בערך לגבי הירידה הקשורה עם עבודת התשובה דיום-הכיפורים והתגלותה בחג הסוכות), ולכן גם העלייה (שנעשית על-ידי ירידה גדולה זו) היא עלייה גדולה ביותר (שעל-ידי זה מתגלית השלימות ד"מנחם-אב"¹¹, נחמה על עניין הגלות).

8 ס"פ תצוה, אחרי טז, לד.
9 תהילים פא, ד. וראה לקו"ת דורשי ר"ה נד, רע"ד. ובכ"מ.
10 אותיות "ישראל", אבל בסדר דמלמטה למעלה – "תשרי" (ת' ש' ר'), בהתאם לסדר דעבודת התשובה (ראה אה"ת על סידור עמ' ססה. ועוד).

11 בהוספה על העניין ד"אב" סתם, אשר, גם

12 לשון אה"ת בתניא רפ"ז.

13 תענית ל', סע"ב.

דבר מלכות

זה²¹ מודגש הקשר והשייכות ליום-הכיפורים: כביאור היום-טוב דיום-הכיפורים – איתא בגמרא¹³ "בשלמא יום-הכיפורים משום דאית ביה סליחה ומחילה, יום שנתנו בו הלוחות האחרונות"²². ובלוחות האחרונות מודגשת ההוספה בלימוד התורה (עניינו של חמשה-

ויש לומר שעניין זה מודגש גם בה"יום טוב" ("לא היו ימים טובים לישראל כחמשה-עשר באב וכיום-הכיפורים") – שהיום-טוב דיום-הכיפורים הוא באופן של העדר ואיסור אכילה ושתייה, מה-שאין-כן היום-טוב דחמשה-עשר באב הוא באופן שמתר¹⁴ באכילה ושתייה, על-

ההשוואה דחמשה-עשר באב ויום-הכיפורים מדגישה את הנקודה המשותפת והצד השווה שביניהם – עלייה שבאה לאחרי הקדמת הירידה על-ידי עבודת התשובה

עשר באב, "מכאן ואילך דמוסיף יוסיף" – כדאיתא במדרש²³ "אמר לו הקב"ה (למשה) אל תצטער בלוחות הראשונות שלא היו אלא עשרת הדברות לבד, ובלוחות השניים אני נותן לך שיהא בהם הלכות, מדרש ואגדות, דהא הוא דכתיב²⁴ ויגד לך תעלומות חכמה כי כפליים לתושייה".

זאת ועוד:

כשם שביום-הכיפורים מודגש הקשר והשייכות דמתן-תורה ("יום שניתנו בו הלוחות האחרונות") לעבודת התשובה ("דאית ביה סליחה ומחילה"), כן הוא גם בנוגע לחמשה-עשר באב – שעל-ידי ההוספה בלימוד התורה מחמשה-עשר באב ("מכאן ואילך דמוסיף יוסיף") מתקנים (עניין התשובה) העניינים

דרך ובדוגמת העילוי דפורים¹⁵ לגבי יום-הכיפורים, "כפורים" (בכ"ף הדימיון), כמו פורים¹⁶, כיוון שהעניינים שנעשים ביום-הכיפורים באופן של תענית, נעשים בפורים באופן של "משתה ושמחה"¹⁷, ושמחה הכי גדולה, "מחייב¹⁸ איניש לבסומי¹⁹ כפוריא עד דלא ידע"²⁰.

ד. ובהמשך לדברי המשנה בסוף מסכת תענית על-דבר היום-טוב דחמשה-עשר באב מבארת הגמרא בסוף מסכת תענית עניינו של חמשה-עשר באב בעבודת האדם – "מכאן ואילך דמוסיף יוסיף", ומפרש רש"י "מחמשה-עשר באב ואילך דמוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה יוסיף חיים על חייו" – שגם בעניין

20 ראה תו"א מג"א צה, סע"ד ואילך. צט"ד, ואילך. ובכ"מ.
21 כמו במאמר המשנה ע"ד היו"ט – "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה-עשר באב וכיום-הכיפורים".
22 ועד"ז במשנה – "יום חתונתו זה מתן תורה", "יום-הכיפורים שניתנו בו הלוחות האחרונות" (פרש"י שם).
23 שמו"ר רפמ"ו.
24 איוב יא, ו.

14 ומצד הציווי "ונשמרתם גו' לנפשותיכם" – חייב באכילה ושתייה.
15 להעיר, שפורים דמוקפות חומה (שושן פורים) הוא ביום ההמשדה-עשר בחודש.
16 תקו"ז תכ"א (נו, ב).
17 אסתר ט, יז-כב.
18 מגילה ז, ב.
19 כולל גם חיוב דאכילת סעודה (נוסף על שתיית יין) – "הובת סעודה זו שיאכל ויתקן סעודה נאה כו" (רמב"ם הל' מגילה פ"ב הט"ו).

דבר מלכות

הבלתי-רצויים תשעה באב.

באב ואילך (שהלילות מתארכין) כמאמר רז"ל³⁴ שהתורה נקראת "תושייה" (ובפרט לוחות אחרונות שהם באופן ד"כפליים לתושייה"³⁵) על-שם שמתשת הכוח דנפש הבהמית³⁵, וכש"תשש כוחה של חמה, נתחזק וניתוסף כוחה של הלבנה, עד ש"קיימא סיהרא באשלמותא", השלימות דישראל שדומין ללבנה.

ו. ובהמשך לזה בא סיום מסכת תענית במשנה ובגמרא – "בנות ישראל יוצאות וחולות"³⁶ בכרמים כו", "עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים כו":

על-ידי ההוספה בלימוד התורה ("מכאן ואילך דמוסיף יוסיף") פועלים שלימות העניין ד"ביום חתונתו זה מתן תורה" (יום-הכיפורים שניתנו בו לוחות אחרונות) – הנישואין דהקב"ה וכנסת-ישראל בגאולה העתידה ("ביום שמחת לבו זה בניין בית-המקדש שיבנה במהרה בימינו", "אחמשה-עשר באב קאי שטעמי שמחתו תלויין בבניין בית-המקדש"³⁷), כמאמר רז"ל³⁸ "לימות המשיח יהיו נישואין".

וזהו תוכן העניין ד"בנות ישראל יוצאות וחולות בכרמים כו" – כידוע ש"בנות ישראל" קאי על כנסת-ישראל, כל אחד ואחד מישראל וכלל ישראל, שמתחלקים בפרטיות לד' הסוגים שהובאו בברייתא³⁹ בסיום המסכת, שהם כנגד ד' אותיות שם הוי"ו⁴⁰, וכולם יחדיו

ד. ויש לומר, שעניין זה, (שהתיקון תשעה באב נעשה על-ידי ההוספה בלימוד התורה) מרומז גם מהדיקו "דמוסיף יצאות על הימים לעסוק בתורה": הטעם ש"מחמשה-עשר באב ואילך מוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה", הוא לפי שמחמשה-עשר באב ואילך "הלילות מארכין והימים מתקצרין"²⁵, ולכן צריך לנצל אריכות הלילה כדי להוסיף בלימוד התורה, כמאמר רז"ל²⁶ "לא איברי ליליא אלא לגירסא", שהלילה הוא זמן מסוגל ביותר ללימוד התורה, כפסק-דין הרמב"ם²⁷ "אף-על-פי שמצווה ללמוד ביום ובלילה אין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה... אמרו חכמים²⁸ אין רינה של תורה אלא בלילה שנאמר²⁹ קומי רוני בלילה". ויש להוסיף על-דרך הרמז שחושך הלילה מורה על חושך הגלות, והעצה לזה – "מוסיף יצאות על הימים לעסוק בתורה", שעל-ידי ההוספה בלימוד התורה בלילות, "תורה אור"³⁰, מאירים חשכת ליל הגלות³¹, ועד שמהפכים חשכת ליל הגלות לאור הגאולה כמו שכתוב³² "לילה כיום יאיר".

ויש לקשר זה גם עם דברי הגמרא לפני זה (לפני "מכאן ואילך דמוסיף יוסיף") "מחמשה-עשר באב ואילך תשש כוחה של חמה" – שהחלשות ("תשש") בהעניינים הבלתי-רצויים הקשורים עם "חמה"³³ נעשית על-ידי ההוספה בלימוד התורה (בלילה) מחמשה-עשר

25 פרשב"ם ב"ב קכא,ב.

26 עירובין סה,א.

27 הל' ת"ת פ"ג הי"ג.

28 שמו"ר פמ"ז, ה.

29 איכה ב,יט.

30 משלי ו,כג.

31 כולל שגם כשנמצאים לשעה קלה בגלות נעשה מעמד ומצב של אור (כפי ששייך בזמן הגלות). ועד שחושך (קושי) הגלות אינו אלא בתורה – על-דרך מאד"ל (סנהדרין כד,א) "במחשכים הושיבני זה תלמודה של בבל" (ראה תו"א ר"פ שמות).

32 תהילים קלט,ב.

33 "חמה" דייקא (ולא "שמש"), שמורה על החמימות דעוה"ז התחתון (ראה אוה"ת ואתחנן עמ' ב'קצח. סה"מ תרנ"ד עמ' צח. עת"ר עמ' רל).

34 סנהדרין כו,ה. ועוד.

35 תו"א יתרו סז,ב. ובכ"מ.

36 כמו לחול במחולות (שופטים כא,כא) – פרש"י.

37 חדא"ג מהרש"א תענית שם.

38 שמו"ר ספט"ו.

39 לגירסת הע"י.

40 פע"ח סוף שער חה"ש – דרוש לט"ו באב.

דבר מלכות

שנעשה בפועל ובגילוי על-ידי לימוד התורה – "ישראל אורייתא וקב"ה כולא חד"⁴³, ובפרט על-ידי ההוספה בלימוד התורה באופן ד"כפליים לתושייה", שעל-ידי זה נעשה גם הקירוב והאחדות עם הקב"ה באופן ד"כפליים לתושייה", כהסיום בגמרא בפסוק⁴⁴ "ואמר ביום ההוא הנה אלוקינו זה גו' זה ה' קיווינו לו גו'", ב' פעמים זה⁴⁵.

(קטעים משיחות חמשה-עשר באב ה'תשמ"ט.
'תורת-מנחם – התוועדות' תשמ"ט, כרך ד, עמ'
150-154 – בלתי מוגה)

"יוצאות וחולות בכרמים ומה היו אומרות שא נא עיניך וראה כו'" – השידוך והנישואין דכנסת-ישראל עם הקב"ה.

ומדייק במשנה "חולות בכרמים", ריקוד באופן של "מחול" דווקא. ומבואר בפרטיות יתר בגמרא ש"עתידי הקב"ה לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם (באמצע המחול) בגן-עדן וכל אחד ואחד מראה באצבעו כו'" – ש"מחול" הוא ריקוד בעיגול באופן של קירוב דווקא⁴¹ (כפי שרואים במוחש ב"מחול" כפשוטו⁴²). ורומז על הקירוב והאחדות דכל בני-ישראל ("ועמך כולם צדיקים") עם הקב"ה

סה"מ תרנ"ו ס"ע שיט. ועוד.)
(43 ראה זח"ג עג.א.
(44 ישעיהו כה,ט.
(45 שמור"ר ספכ"ג.

(41 ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה עמ' ריד ואילך ועוד.
(42 אפילו אצל אוה"ע, ועאכו"כ אצל בני, שאצלם כל העניינים הם לאמיתתם, משא"כ אצל אוה"ע, שאין זה אלא בשביל עניין הבחירה (ראה

מינוי ל"התקשרות"

ניתן לקבל את גיליון "התקשרות"
שירות הביתה באמצעות הדואר.

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים).

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים).

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:
"התקשרות", מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר חב"ד 72915

"נחמו נחמו" – נחמה כפולה

שתי דרגות בבית-המקדש

במדרשי חז"ל מבוארים כמה טעמים בכפל ד"נחמו נחמו". ואחד מהם באיכה-רבה: "את מוצא שבדבר שחטאו ישראל בו לקו ובו מתנחמין כו'. חטאו בכפליים דכתיב, חטא חטאה ירושלים, ולקו בכפליים דכתיב, כי לקחה מיד ה' כפליים בכל חטאותיה, ומתנחמים בכפליים דכתיב, נחמו נחמו עמי יאמר אלוקיכם".

...בית-המקדש – שעליו קאי ה"נחמו נחמו" – היה בית כפול, בית גשמי ורוחני גם יחד, בגלוי: בית-המקדש כולו וכל חלק ממנו (לא היה מורכב משני חלקים – חלק גשמי וחלק רוחני, אלא כל כולו) היה בית גשמי שהוא מקדש (רוחני) לה' – "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

...על-פי זה מובן שחורבן בית-המקדש היה חורבן כפול (לקו בכפליים): אין הכוונה לשני שלבים ודרגות בחורבן, אלא חורבן אחד שיש בו תוכן כפול: חורבן גשמי ורוחני בבת אחת; ולכן גם הנחמה על זה היא נחמה בכפליים: "נחמו נחמו", דהיינו, לא שתי נחמות שונות ("נחמו עמי נחמו עמי"), אלא נחמה כפולה – נחמה גשמית ורוחנית בבת אחת.

...הטעם והכוח לזה ש"לקו בכפליים" ו"מתנחמים בכפליים" הוא מכיוון שבניין וחורבן בית-המקדש תלוי בעבודת האדם שגם היא כפולה – "מצוותיה כפולות" (והעדר קיומם הוא כפול, "חטאו בכפליים"):

על-ידי זה שעבודת בני-ישראל היא בשלימות, נשאר בית-המקדש בשלימות, ו"מפני חטאינו" הוא חרב. ויתירה מזו: בית-המקדש משקף את כללות עבודת האדם – לעשות לו יתברך דירה בתחתונים, שכל העולם כולו יהיה מקום ראוי להשראת השכינה (בדוגמה ל"ושכנתי בתוכם" במקדש), על-ידי העבודה בתורה ומצוות, שמזככים וממשיכים בגשמיות העולם קדושה ורוחניות, עד שנעשית דירה לו יתברך.

...ועניין זה נעשה על-ידי העבודה דתורה ומצוות, ש"מצוותיה כפולות": שלימות קיום המצוות היא כאשר פעולת המצווה היא כפולה, פעולה אחת ויחידה שמכילה בתוכה שני עניינים: פעולה גשמית עם דבר גשמי (הרי המצוות מלובשות בדברים גשמיים, תפילין בקלף גשמי וכיוצא בזה, וקיומן הוא בכוחות גשמיים), וביחד עם זה – כוונת המצווה, הכוונה הרוחנית ביריעה וברגש האדם בקיום המצווה, שיקיימנה לשמה.

...ומזה מובן, ש"חטאינו" (שבגללם הרי "גלינו מארצנו") היינו חטא כפול – חיסרון (חטא מלשון חיסרון) הן ברוחניות והן בגשמיות, ולכן גם החורבן והגלות (תוצאת החטא) כפולים – "לקו בכפליים", הן ברוחניות והן בגשמיות (בין באדם ובין בעולם), בין בבני-ישראל – שנשלחו לגלות, ובין באלוקות כביכול – שהקב"ה נמצא כביכול בגלות;

ועל-ידי זה שיש בבני-ישראל קיום המצוות, "מצוותיה כפולות", נעשה נחמה בכפליים – "נחמו נחמו עמי", נשמה בגוף, בגשמיות וברוחניות גם יחד.

מהתוועדות שבת-קודש פרשת ואתחנן, י"ג במנחם-אב ה'תש"נ.
'התוועדות' תש"נ כרך ד, עמ' 116-121 – תרגום מאידיש)

"עיר קדשנו ותפארתנו"

בירושלים קל יותר לחיות חיי קדושה יום-יומיים □ מגורים בירושלים מזכים ומחייבים כאחד * שקלא וטריא עם הרב זוין בדבר קרבן פסח לאחר מלחמת ששת-הימים □ ירושלים בהלכה (השלמה לגיליון רט)

מאת הרב מרדכי-מנשה לאופר

הכושר היא") "להתעוררות להוספה בפעולות להפצת החזקת היהדות". והרבי ממשך:

ובפרט אלו שזכו ונמצאים הם בארצנו הקדושה ת"ו, ובפרט בירושלים עיר הקודש, הרי שזכותם ובמילא האחריות שלהם מחייבים השתדלות יתרה בזה.

לקבוצת סטודנטים שביקרה אצל הרבי (בשנת תש"כ), אמר הרבי (שיחות-קודש תש"כ, הוספות, עמ' 411):

לירושלים קדושה נעלית מיוחדת, וכדי לחיות חיי יום-יום בקדושה, נקל ביותר על-ידי ההימצאות שם גם מבחינה פיזית.

אולם רשימתנו תעסוק יותר בפן ההלכתי של ירושלים.

דירה בירושלים – לא למכור!

מעשה ביהודי תושב הו"ל שקנה דירה בירושלים, ולאחר מכן נתעורר בליבו ספק אם להחזיק בדירה או למוכרה. הוא שאל על-כך את הרבי (בשנת תשל"א), והרבי השיב את דעתו הברורה (איגרות-קודש, כרך כז, עמ' רל):

בוודאי ובוודאי להחזיק הדירה, וה"ה [=הרי היא] בירושלים עצמה, וידוע דבר חכמים במשנתם בסיום מס[כת] כתובות [=ק"ב], ואשרי חלקו וחלקו בירושלים] ת[בנה] ו[תכונן].

אזכיר על הציון להצלחתו – כולל שממנו יראו עוד כו"כ [=כמה וכמה] וכן ישו.

חיבתו העמוקה של הרבי לארץ-ישראל בכלל ולירושלים בפרט, היא מן המפורסמות. די לקרוא את הביטויים המופיעים במברקו של הרבי למשתתפי ההקפות השניות בירושלים "עיר קדשנו ותפארתנו" (הלשונות המצוטטים כאן הם מתוך המברק של שנת תשל"א – איגרות-קודש, כרך כז, עמ' ג):

...תוקף ותוכן מיוחדים לשמחה זו בירושלים השלימה, בירה הנצחית של עמנו הנצחי ככתוב בתורתנו הנצחית.

והיירצון שתאים ירושלים ליעודה שממנה תצא תורת השם, ודבר השם, וראו כל עמי הארץ כי שם השם נקרא עליה ועל עמינו גוי אחד בארץ, ובקרב ממש נזכה ונראה קיום ההבטחה כי אלוקים יושיע ציון ויבנה הרי יהודה וישבו שם וירשוה וזרע עבדיו ינחלוה ואוהבי שמו ישכנו בה...

במברק להקפות השניות בשנת תשל"ב (שם, עמ' רמ), כותב הרבי בין השאר: "בירושלים עיר בה חנה דוד מלך ישראל..."

זכות וחובה

במכתב למר שזר (אדר תשל"ב – שם, עמ' שנא) כותב הרבי:

ובירושלים עיר הקודש עליה נאמר והתפללו אל הו"י דרך העיר אשר בחרת...

בחודש תמוז באותה שנה (שם, עמ' תסב) כותב הרבי שפרשת ימים אלו – גאולת י"ב-י"ג תמוז והסיבה לכך – מכתובה ("שעת

הפיתרון – "בדרך רחוקה"

הפעם הראשונה שבה העלה הרבי את העניין ברבים הייתה באחרון-של-פסח תשכ"ט. נקודת העניין היא ההלכה שקרבן פסח ניתן להקריבו בטומאה אם רוב (או כל) ישראל שרויים במצב של טומאה. ומכיוון שבזמן הגלות נמצאים כל ישראל במצב זה, הרי אין כל מניעה, לכאורה, לעלות ולהקריב את קרבן פסח כפי שעשו בזמן שבית-המקדש עמד על מכונו ותפארתו.

ובאם המצב שנוצר עם שחרור מקום המקדש נחשב כ"יד ישראל תקיפה" והר הבית בידי ישראל, הרי הבעיה כפולה: מצד אחד, לדעת כל הפוסקים ובראשם הרמב"ם, מקריבים אף-על-פי שאין בית המקדש קיים, גם כשאין נביא, ואין מקומו המכוון של המזבח ידוע. השאלה היא האומנם "יד ישראל תקיפה" וחייבים להקריב. ומצד שני, אם לא מקריבים אף-על-פי שמן הדין חייבים, הרי זה חיוב כרת! לפיכך הציע הרבי להימצא "בדרך רחוקה" ובכך להיפטר מהקרבת הקרבן.

לצאת מכלל ספק

מכיוון שדברי הרבי נאמרו באחרון-של-פסח, הרי לענין ערב פסח (פסח ראשון) הדבר כבר לא היה מעשי. הרבי התמקד אפוא בפסח שני ואמר כי גם בפסח שני מקריבים בטומאה, וממילא קיימת בעיה – כיצד מותר להיות בירושלים ב"ד באייר בלי להקריב קרבן פסח, כאשר ברור שאם יש חיוב ולפועל אין מקריבים – הרי העונש הוא כרת! לאור זאת קבע הרבי:

והנה אף שעדיין צריך-עיון בכמה מהני"ל, ובמיוחד שרבו האוסרין להקריב פסח בזמן הזה ודחו ראיות המתירין – לפי עניות דעתי יש להימנע ולא להיות ב"ד באייר בתוך ט"ו מיל סמוך לירושלים.

כיוון שלדעת... ישנו החיוב דפסח גם עכשיו... ולדעת רבי... פסח שני הוא רגל בפני עצמו וחייבין

וראה בארוכה שיחת כ' במנחם-אב תשכ"ט (שיחות-קודש תשכ"ט, כרך ב, עמ' 381 ואילך), על דבר קדושתה הנצחית של ירושלים.

שאלת רב

מקרה דומה לזה אירע יותר מעשר שנים קודם לכן: הרה"ח ר' חיים שטרן (ז"ל), איש ירושלים, ביקש לעזוב את מגוריו בירושלים, והעלה את הרעיון במכתב לרבי. בכ"ז בטבת תש"כ משיב לו הרבי:

ובמה שכתב אודות שאלת ההעתקה מירושלים עיה"ק ת"ו – כמדומה שכבר ענית, אשר אף שכפי השמועה, ירושלים דעתה היא מחוץ לעיר ירושלים שבפס"ד [=שבפסק-דין] הש"ס, כדאי לשמוע בזה פס"ד ברור מורה הוראה בפועל, ורק לאחר זה להתעניין בעניין ההעתקה.

[ביאור הלכתי למכתב זה – נדפס ב'פרסם חב"ד', גיליון 17, מדור 'פרפראות' סעיף כב].

"הותרה בציבור"

אחד הדיונים ההלכתיים שעורר הרבי לאחר מלחמת ששת-הימים עסק בסוגיית השהייה בערב פסח ובפסח שני בירושלים, סמוך לירושלים העתיקה.

הרבי עצמו חיפש שעת-כושר להעלות את העניין ברבים. לפי תיאור מהימן שהתפרסם במדור זה (גיליון רט עמ' 15), הרי שכבר בכמה "יחידויות" בחורף תשכ"ח דיבר על-כך הרבי עם כמה אנשים. אחד מהם, אישיות תורנית שהרבי פירט לפניו את פרטי העניין (ומצויה אפילו רשימת ראשי-דברים המכילה דו-שיח בנושא).

לאחר מאנ"ש אמר הרבי ב'יחידות' כבר בחודש אדר, שמן הראוי לא לשהות בערב פסח ליד הכותל או בסמיכות מקום, מכיוון שטומאה הותרה בציבור ויש שאלה לגבי חיוב הקרבת פסח. הרבי הציע אפוא לחסיד הנ"ל לחוג את הפסח מחוץ לגבולות ירושלים.

ניצוצי רבי

"תורה היא וללמוד אני צריך"

וכך החלה ההתכתבות:

ב"ה, ג' סיון תשכ"ח

לכ"ק אדמו"ר שליט"א!

קיבלתי שיחת כ"ק שליט"א מאחש"פ, ונהניתי מאד מהחידושים היקרים, ותח"ח, ולא אמנע מלהבי[ע] את פליאתי בנוגע להמסקנא של כ"ק כי "יש להימנע עכשיו ולא להיות ב"ד באייר בתוך ט"ו מיל סמוך לירושלים", זאת אומרת שכל בני ירושלים כרבע מיליון איש כן-ירבו צריכים לעקור בזמן פסח שני מירושלים, ואפילו אם תמצי לומר שזה אמור רק על המהדרים, וכמו שכתב כ"ק, ואפילו אם תמצי לומר שאינו אלא ספק וספק-ספיקא וכו', הרי ב"ה יש בירושלים אלפים ורבעות יראים ושלמים המהדרים בהידור מצווה, ואם-כן כולם צריכים לפרוש מירושלים כיהודה בן דורתאי, אתמהה.

ובעצם הדבר כמה פליאות יש לי, ובעניויתי קצרה דעתי מהבין... ואבקש סליחת כ"ק שליט"א על שאני מעז להציע בזה פליאותי הנ"ל. תורה היא וללמוד אני צריך.

בהערצה, שלמה יוסף זיין

"יד ישראל תקיפה"

הרבי לא התפעל מהקושיה כיצר ייתכן שרבים יצטרכו לצאת מירושלים וכותב:

שכיוון שהמזובר: (1) בענין דשייך בו כרת, (2) לאידך גיסא שהזכרים מבני י"ג שנה ומעלה יהיו משך שעות אחדות בדרך רחוקה מירושלים ת"ו לאו מילתא רברבא הוא [=לא עניין מסובך] ועל-אחת-כמה-וכמה – שאלה שבלאו הכי בדרך רחוקה לא ידחקו את השעה ליכנס לירושלים ת"ו דווקא בשעות אלו.

הרבי חוזר אפוא על הצעתו:

מסקנתי שיש ספק וספק-ספיקא וכו' בנידון דידן, ולכן אלו שבדרך רחוקה לא יעלו ומה טוב שהנמצאים בפנים – יצאו.

וכאן הוסיף הרבי פרט חשוב שלא נזכר

עליו כרת... ולשיטת הראב"ד גם מי שהיה ב"ד ניסן בדרך רחוקה חייב כרת כשהזיד בשני... ומכל-שכן שלא לנסוע לירושלים ת"ו לי"ד אייר, ואפילו את"ל שאינו אלא ספק וספק-ספיקא וכו'...

מדברי הרבי הובן שהדברים מכוונים גם לפסח ראשון בשנה הבאה – אם חס-ושלום תתעכב ביאת המשיח – אבל הרבי לא רצה בכלל להעלות אפשרות זו, אלא אדרבה, ציין בשיחה גם בנוגע לפסח שני "וכמה וכמה זמן לפני פסח שני ולאחריו לראות בטוב ירושלים עיר קדשנו ומקום בית מקדשנו".

כמה שנים אחר-כך נוסף בהשיחה (לקוטי שיחות' כרך יב עמ' 221 הערה *34) "וכל-שכן וקל-וחומר שכן-הוא בנוגע לפסח ראשון".

הרב זיין שואל והרב משיב

את השיחה (שהרבי כינה אותה "רשימת") שיגר הרבי (איגרות-קודש, כרך כח, עמ' קעז – בשולי הגיליון) לגה"ח הרב שלמה-יוסף זיין (ז"ל), כשלצד כותרתה ציין בכתב-יד-קודש:

למהרשי" [=למורינו הרב שלמה יוסף] שליט"א

שלום וברכה

ת[שואות] ח[ן] על הפ[רישת] [שלוס]...

ותהא רפו[אה] ק[רובה] וש[למה]

ויבש[ר] ט[וב]

הרב זיין למד את הדברים לעמקם וביקש לדון עם הרבי בפרטיהם. כך התפתחה חליפת מכתבים כשהרב זיין שואל והרבי משיב. המכתבים נדפסו בהוספות ("נספחים") לספר 'חידושים וביאורים בש"ס' כרך א' (בעריכת הגה"ח הרב אברהם-ברוך שיחי' פבונר) שהופיע בשנת תשל"ט, והם צוטטו ברבות השנים בשולי הגיליון באיגרות-קודש, כרך כח, איגרת ט'תקטו (עמ' קעו-קפב). כל מכתבי הרבי בנידון נדפסו (לצד השיחה) בהוספות לליקוטי-שיחות, כרך יב.

ניצוצי רבי

בערב פסח. קצתם נסעו לערוך את הסדר מחוץ לעיר, וקצתם יצאו לפני הצהריים מירושלים למוצא וחזרו ברגל בשעה שכבר אסור היה להקריב קרבן פסח.

"נשתנה המצב" לרעה

המפנה חל בשנת תשל"ה. לפני פסח שני (בי"ג אייר) כתב הרבי מכתב כללי-פרטי על מנת לפרסמו ברבים בדפוס (בהוספה לחוברת לקו"ש שבועי)

בי"ה, י"ג אייר ה'תשל"ה

שלום וברכה:

במענה לשאלתו על-דבר מה שכתוב ונאמר בשיחת אחרון-של-פסח, תשכ"ח.

נשתנה המצב ואין עתה היכולת והאפשרויות לשנות (ולבנות) כפי הדרוש להקרבת קרבן פסח **וכו'** – ולכן גם אין מקום שלא להיות בערב פסח או בי"ד באייר קרוב לירושלים ת"ו.

והרבי הותם את מכתבו:

ויהי-רצון שיקויים בעגלא דידן בלשון הרמב"ם (תשובה פ"ז, ה"ה) ישראל עושין תשובה ומייד הן נגאלין – וגם עשיית התשובה מייד – ויבנה בית-המקדש במקומו ויקבץ נדחי ישראל כו' (הלי מלכים ספ"א).

הרבי שלח את המכתב המודפס גם להרב זוין ושם שינה את נוסח הפתיחה. במקום "במענה לשאלתו על-דבר מה שכתוב", כתב הרבי "בהמשך להשקלא וטריא מאז". ונימק זאת בעובדה שממשלות ישראל כבר מה"יום השביעי" – יום סיום מלחמת ששת-הימים רצו אחרי הגויים כדי למסור להם את השטחים המשוחררים.

נחתום בדברי הרבי בשיחה הנ"ל: "וכמה וכמה זמן...לראות בטוב ירושלים ומקום עיר קדשנו ומקום בתי מקדשנו".

בתחילת בשיחה:

ועוד להקדים – שכל-שכן וקל-וחומר שכן הוא בנוגע לפסח ראשון (והוספת – נשים), וכמו שאמרתי לאלה ששאלוני אז.

במאמר מוסגר ציין הרבי:

דיון בפני עצמו בנוגע לאלה שמעולם לא יצאו מירושלים עיר-הקודש.

הרבי משיב על תמיהתו של הרב זוין ששאל, ממה-נפשך – אם אי עשיית פסח-ראשון הייתה מצד אונס, אס-כן הרי אותו אונס קיים אף בפסח שני. ואם חלילה נחשבים כמזידים בראשון, מה יועיל אם יצאו לדרך רחוקה בפסח שני?

תשובת הרבי מורכבת משלושה פרטים:

1)...אל לו להוסיף פשע בפסח שני – ולהיות מזיד גם אז... 2) כשיהיה בדרך-רחוקה בפסח-שני – "פטר מכרת גס-כן על-כל-פנים לדעה אחת". 3) ועיקר, כל אלו שהיו בדרך רחוקה בפסח-ראשון (ובהם – רוב האורחים) ירוויחו הכל על-ידי שהיו בדרך רחוקה בפסח שני. על תמיהת הרב זוין כי אם אמנם כדברי הרבי, מתעוררת שאלה עצומה על כל הדורות למן החורבן ועד הנה, שהיו תנאים ואמוראים וגאונים וראשונים וצדיקים במשך כאלפיים שנה, ולא מצינו שעקרו בערב פסח חוץ לירושלים כו' עונה הרבי:

עד לאחרי המלחמה דאשקד [מלחמת ששת הימים] הייתה יד האומות תקיפה כו'.

בהמשך המכתב מוסיף הרבי ועונה אחת לאחת על כל תמיהותיו ותהיותיו של הרב זוין. בחודש כסלו תשכ"ט מוסיף וכותב לו הרבי פרט נוסף הנוגע לדיון זה (ליקוטי-שיחות, כרך יב, עמ' 223). הרבי תמה לפשר בקשת ה"סליחה" של הרב זוין, וכותב כי אדרבה, ויכוח בדברי תורה מוסיף אהבת-ישראל.

לאור הנ"ל השתדלו אנ"ש חסידי חב"ד – במשך כמעט שבע שנים – לצאת מירושלים

פרשת ואתחנן

אתה החילות להראות את עבדך את גדלך... אעברה נא (ג,כד-כה)

מבואר בחסידות כי כשם שקריעת ים-סוף היתה הכנה למתן-תורה, כך לעתיד-לבוא יהיה "והניף ידו על הנהר" (ישעיה יא) כהכנה לגילוי סודות התורה.

וזהו שרמז הכתוב:

"אתה החילות להראות את עבדך את גדלך" – "גדלך" רומז לקריעת ים-סוף, כמאמר רז"ל (ברכות נח) "הגדולה – זו קריעת ים-סוף". משה רבנו ע"ה מבקש מהקב"ה: כשם שזכיתי שקריעת הים היתה עליי, כן אזכה שגם "והניף ידו על הנהר" יהיה עליי, "אעברה נא".

(אור-התורה – דברים, עמי קיב)

עלה ראש הפיסגה (ג,כז)

לא נענה אלא בתפילה, שנאמר אל תוסף דבר אלי, וסמיך ליה, עלה ראש הפסגה (בדבר תפילה זו נתצית להראותך אותה, רש"י) (ברכות לב)

לכאורה, הרי כל מי שתורתו אומנותו פטור מן התפילה (שבת יא), ולפי זה מדוע הוזקק משה רבנו לתפילה, הרי אין לך אדם שתורתו אומנותו יותר ממשה?

אלא יש שני סוגי תפילה – תפילה רגילה, שהיא חובה בכל יום, ותפילה שמטרתה לבטל גזירה רעה. מי שתורתו אומנותו פטור אך ורק מהסוג הראשון של תפילה, אבל הוא אינו פטור מן התפילה שנועדה לבטל גזירה רעה.

(אור-התורה – דברים, עמי קלו)

ועתה ישראל (ד,א)

השם ישראל מורה על ניצחון במלחמה, "כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל" (וישלה לב). דווקא בזמן הזה נקראת הנפש האלוקית "ישראל" – על שם ניצחונה על הנפש הבהמית. אבל לעתיד-לבוא, שאז יבטל הרע לגמרי ולא יהיה צורך במלחמה, לא תקרא עוד בשם זה.

(ליקוטי-תורה דברים עמי לח)

לא תוסיפו... ולא תגרעו (ד,ב)

סמיכות הציוויים מלמדת אותנו שמי שעובר על "לא תוסיפו", סופו שיעבור גם על "לא תגרעו", וכמאמר רז"ל (סנהדרין כט): "כל המוסיף – גורע".

(ליקוטי-שיחות, כרך טו, עמי 491)

ואתם הדבקים בה' אלוקים חיים כולכם היום (ד,ד)

יש שני סוגים של "חיים" – "חיים בעצם", היינו דבר שחי מצד עצמו, ו"חי במקרה", כלומר,

ממעייני החסידות

דבר שחי מסיבה חיצונית גרידא. לדוגמה – האש היא מציאות חמה בעצם. לעומת זאת, מים רותחים הם חמים כתוצאה מסיבה צדדית. "ואתם הרבקים בה' אלוקיכם" – מי שדבק תמיד בקב"ה, שהוא חייה החיים, "חיים כולכם" – הוא חי חיים אמיתיים, חי בעצם, "היום" – אף בעולם-הזה הנקרא "היום", כדכתיב (להלן ז), "היום לעשותם".

(כתר-שם-טוב, עמי יא)

* * *

וכך מבואר פסוק זה בזוהר: הדבקות בקב"ה וההתבטלות אליו יתברך אינן ממעטות את חיותו של האדם, אלא להיפך – הן גורמות לחיים אמיתיים. כדכתיב (משלי יט), "יראת ה' – לחיים"; ככל שתגדל יראתו וביטולו של האדם כן יתרבה שפע חיותו. באותו עניין מוסיף ואומר המגיד ממזריטש:

מדוע חיים המלאכים חיים נצחיים, שלא כמו הנשמות? כי במלאכים יש יותר יראת-שמים.

(סידור עם דא"ח, עמי 164)

כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקנו (ד,ז)

"אלוקים" – רומז לשבעים השרים שלמעלה, שדרכם עוברת ההשפעה לשבעים האומות (אלוקים מלשון שר ומושל).

"מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו" – אין אף אומה אחת קרובה לשר שלה "כה' אלוקינו" – כפי שהקב"ה קרוב לעמו ישראל.

(אור-תורה, עמי נא)

ועשיתם לכם פסל תמונת כל (ד,כג)

באחת מדרשותיו של הגה"ק רבי לוי-יצחק שניאורסון (אבי כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו) – נגד שיטת הקומוניזם, אשר חרתה על דגלה את האחדות והשוויון – אמר: "כל" רומז לאחדות, כנאמר (דה"א כט), "כי כל בשמים ובארץ", ותרגם "דאחיד בשמיא בארעא". "ועשיתם לכם פסל תמונת כל" – התורה מזהירה אותנו לכל נעשה מ"כל" זה – עניין האחדות – עבודה-זרה.

(מפי השמועה)

כי ה' אלוקיך אש אוכלה הוא (ד,כד)

אש אינה יכולה להאיר, אלא על-ידי פתילה או עצים. שכן טבע האש להסתלק למעלה, לשורשה, ויש צורך בפתילה ש'תחזיק' אותה כאן למטה. הוא הדין לגבי האור האלוקי המחיה את הבריאה. אור זה שואף כל העת לחזור לשורשו, וה'פתילה' שמחזיקה את האור בעולם הזה היא התורה והמעשים הטובים של בני-ישראל.

כשם שהפתילה חייבת להיות ראויה ומוכשרת להתאכל באש ("אש אוכלה"), כך גם אין אור ה' נאחו יפה ואינו שורה בנפש האדם, אלא כאשר התורה והמצוות של האדם חדרות ביטול וכלות-הנפש אליו יתברך.

(ליקוטי-תורה – ויקרא, עמי כה)

”תריס בפני הפורענות”

רבי אליעזר בן יעקב אומר העושה מצווה אחת, קונה לו פרקליט אחד; והעובר עברה אחת, קונה לו קטגור אחד. תשובה ומעשים טובים כתריס בפני הפורענות. רבי יוחנן הסנדלר אומר, כל כנסייה שהיא לשם שמים, סופה להתקיים; ושאינה לשם שמים, אין סופה להתקיים (פרק ד, משנה יא)

פירוש רבנו עובדיה מברטנורא:

פרקליט – מלאך מליץ טוב. קטיגור – מליץ רע. ולשון קטיגור, קורא תיגר; וסניגור – שהוא היפך קטיגור – פירושו, שונא תיגר.

פירוש כ”ק אדמו”ר:

השאלות (במשנתנו: א) הפירוש הפשוט הוא, שעל-ידי עשיית מצווה נברא מלאך מליץ יושר. וקשה: לפי זה היה צריך לומר ”בורא לו פרקליט”. (ב) הדיוק ”אחד ... אחת”, ולא אמר בקצה ”העושה מצווה קונה לו פרקליט”. (ג) מה הם שני העניינים – פרקליט על-ידי עשיית מצווה, ותריס על-ידי תשובה ומעשים טובים.

והביאור:

אין הכוונה למלאך מליץ יושר שנברא על-ידי עשיית המצווה. שהרי טיבו של מלאך זה תלוי בצורת קיום המצווה (מצווה שנעשית בכוונה ושמחה נוצר מלאך בריא ושלם, ואילו ממצווה שנעשית בדרך ”מצוות אנשים מלומדה” נברא מלאך חלש ובעל מום). אלא הכוונה היא ל”פרקליט” שקיים כבר לפני עשיית המצווה, ואינו תלוי כלל בצורת קיום המצווה. ו”העושה מצווה אחת”, גם אם קיומה שלא לשמה – קונה לו פרקליט זה.

ופרקליט זה הוא ”אחד” – אחד ומיוחד, פרקליט ותיק, ממולח ומומחה, שאין דומה לו. זהו גם הדיוק ”מצווה אחת”: בעניין זה מתבטאת האחידות והצד השווה שיש בכל מצווה ומצווה – על-ידי עשייתה קונים פרקליט זה (ואילו העניין של בריאת מלאך על-ידי המצווה אינו שווה בכל מצווה, כנ”ל).

וכשם שהוא בנוגע למצווה, כן הוא בקשר לחטא ועוון – ”העובר עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד”.

וממשיך התנא שהדברים אמורים לגבי קניית פרקליט בלבד, אבל כדי ליצור ”תריס בפני הפורענות” לא מספיקה עשיית ”מצווה אחת” אלא יש צורך ב”תשובה ומעשים טובים” דווקא. פירושו: ברישא מדובר אודות קטגור ועל איש פרטי בלבד, וכדי לבטל קטגור זה, די ב”מצווה אחת” בלבד, שעל-ידי זה קונה לו פרקליט המגין עליו. ואילו כסיפא מדובר ב”פורענות ורעות המתרגשות ובאות כפי מנהגו של עולם”, לא פורענות הבאה על חטא. ולכן צריך ”תריס” דווקא, שמשמעו שהפורענות ישנה (בעולם) אלא שיש תריס ומגן בפניה. וכדי שהפורענות לא תפגע גם באדם זה יש צורך בזכויות מיוחדות – ”תשובה ומעשים טובים”.

(מהתועודיות שבת-קודש פרשת עקב תש”ח ושבת פרשת בחוקותי תש”יא – בלתי מוגה)

בדיקת תפילין ומזוזות כל י"ב חודש

מאת הרב יוסף-שמחה גינזבורג

שאלה: ההלכה אומרת¹ ש"תפילין שנקנו ממומחה, אינם צריכים בדיקה לעולם". נשאלת אפוא השאלה, מה המקור להוראה הידועה של הרבי לבדוק תפילין ומזוזות מדי י"ב חודש? היכן מופיעה ההוראה, והאם זה חיוב הלכתי בגלל שינוי הנסיבות בימינו, או מסיבה אחרת, או שזו רק המלצה?

תשובה: קודם כול, למרות שבכל פתיחת תפילין לבדיקה יש משום ביזיון מסויים לתפילין², ההלכה היא שאם מניחים את התפילין רק לפרקים³ – הם צריכים בדיקה פעמיים בשבע שנים (וכן אם נקרע החיפוי או שהתפילין נשרו במים), וגם כשמניחים אותן בקביעות, "נכון לבדוק מפני שמתקלקלים מן הזיעה".

כפי שצויין במהדורה החדשה של שו"ע אדמו"ר הזקן על אתר⁴, ההוראה נאמרה בשיחת כ' מנחם-אב תשל"ד⁵. להלן תמצית השיחה:

רבים הקשו על מה שעורר הרבי שיש לבדוק תפילין ומזוזות מדי שנה, מהמכילתא, שולחן-ערוך, קיצור שו"ע וכו' שאין צריך לבדוק. אבל:

א. המדובר במקורות הוא כשהכול נעשה מראש כראוי, ולא ככמצב הנוכחי שיש ספק אם בכלל הכניסו פרשיות ומזוזות כשרות או לא.

ב. בזמננו – עיבוד הקלף גרוע יותר מאשר בזמן חז"ל, כך שהדיו והתגים וכו' עמידים פחות, ולכן חובת הבדיקה גדולה יותר⁶.

ג. כשצריכים תוספת ברכה מלמעלה, צריך לבדוק אף שעברה רק שנה מהבדיקה הקודמת, כמבואר במטה אפרים⁷ שבחודש אלול בודקים תפילין ומזוזות. כמו-כן הזכיר הרבי את דעת

(1) שו"ע אדמוה"י או"ח לט,יא.

(2) עירובין ז,א תוס' ד"ה הלוקח.

(3) בסי' מאסף לכל המחנות שם ס"ק מו מביא ממטה יהודה שנטפק אם הכוונה בזה לפעם בחודש [כמו בברכות נט,ב] או לפעם בשבוע. ומאשל אברהם להרה"צ מבוטשאטש מביא, שכיוון שבדורותינו מניחים אותם רק לתפילת שחרית ולא כל היום, שמא גם זה נחשב "לפרקים".

(4) שם אות צ.

(5) שיחות קודש תשל"ד ח"ב עמ' 377 ואילך (אידיש, רשימה מההקלטה, בלתי מוגה).

(6) טענה דומה מופיעה בסי' לקט הקמח החדש שם ס"ק כז. בשעתו פירסמתי בירור בנושא זה (יתורה ומדע, כרך ו, תשל"ו, עמ' 31-36).

(7) ס"י תקפ"א ס"י, וממנו בקיצור שו"ע ס"י קכח ס"ג.

בירור ענייני הלכה ומנהג

המכילתא, שצריך לבדוק תפילין אחת ל"ב חודש⁸. עד כאן.

נמצא אפוא לסיכום, שהסיבות למנהגנו לבדוק התפילין והמזוזות כל י"ב חודש הן: בגלל העמידות החלשה יחסית יש חיוב הלכתי לבדוק לעיתים קרובות יותר; בנוסף לזה – כשזקוקים לברכה מיוחדת, יש לבדוק כל י"ב חודש (על בדיקה לעיתים קרובות יותר לא שמענו⁹, מלבד כהוראה פרטית לאנשים מסויימים במצבים מסויימים).

8) ס"פ בא, בשם בית הלל – הובא בב"י ס"י לט ד"ה ותפילין שהחזקו ככשרות, מתוסי מנחות מג"א. אלא שהדבר לא הובא כלל להלכה, כפי שהתוסי שם מסיימים "וכל אלו דמצרכי בדיקה, סבירא להו 'בחוקת' [כצ"ל] תפילין הכתוב מדבר, ולא קיימא-לן הכי"י [הם סוברים שהפסוק "מימים ימימה" שממנו למדים י"ב חודש, מדבר על תפילין, ואנו פוסקים כפי הדעה החולקת, שהפסוק מדבר על קורבן פסח].

9) אף לא כהידור – וכן מסר המזכיר הרה"ח רי"ל שיחי' גרונר. וללא צורך מיוחד, לכאורה אין לבדוק תפילין, שהרי זו נגיעה בכבודן, כמבואר בעירובין צ"א, תוד"ה הלוקח, הני"ל.

חירש-אילם שלמד בבית-ספר

ידוע שחירש-אילם, שהוא הנקרא בפי חז"ל 'חירש' סתם, דינו כשוטה וקטן לרוב דיני התורה, אינו כשר לעדות ואינו מצטרף למניין וכדומה¹.

אך אדם שהוא חירש גמור מעיקרו, שנתחנך בבית-ספר לחירשים ולמד לדבר באופן שהשומע מבין את דיבורו, וכן למד להבין את דברי המדברים אליו מתוך תנועת כלי המבטא ועוסק במלאכתו בחכמה וברעת ככל האדם, יש מן האחרונים שכתבו שיש לדונו כחירש המדבר ואינו שומע, והרי הוא כפיקח לכל דבריו, אף לעניין חיוב במצוות. ויש חולקים וסוברים שאף על פי שלמד לדבר, אפשר שאין בו דעת צלולה וחופשית, אלא כפי שנקבע ונטבע בו על-ידי ההרגל והלימוד, ומכיוון שיש ספק בדבר – אין מוציאים אותו מחזקתו, ויש לדונו כחירש גמור².

1) שו"ע אדמוה"ז ס"י נה ס"יא.

2) מתוך אנציקלופדיה תלמודית, ערך 'חירש', כרך יז טור תצה, ושי"נ. ויש פוסקים בדורנו המקילים הלכה למעשה בצירוף למניין, כיוון שעניין זה הוא מדרבנן, ראה נשמת אברהם או"ח עמ' כג.

בירור ענייני הלכה ומנהג

והנה בתורת החסידות³ מבוואר, שהאותיות באות מבחינת 'חיה', מקור החכמה שלמעלה מן ההשגה, ומשם נמשכות לכל מוצאות הפה. "וזהו גם הטעם שחירש פטור מכל המצוות והרי הוא כשוטה וקטן, לפי שזה שאינו יכול לדבר (אף שיש לו ה' מוצאות הפה ככל אדם) מורה על חיסרון בנפשו, שחסר לו בגילוי האותיות שבעצם נפשו".

ובמקום אחר⁵ איתא: "וכן מובן ממה שהאילים אינו יכול לדבר, הגם שמאירים אצלו כוחות הנפש כו' (ומה שנחשב ללא-בר-דעת ופטור מן המצוות, זהו מפני שאין הגילויים כדבעי למהווי, וכמאמר 'דעתא שגישתא אית ליה' כו', מפני שהגילויים הם על-ידי האותיות כו' כנ"ל)".

כל האמור הוא, לכאורה, "גילוי מילתא בעלמא" של תורת החסידות על מהות כוחות-הנפש של החירש. ועל-דרך המבוואר בליקוטי-שיחות⁶, שהכלל "אין למדין מקודם מתן תורה" הוא רק בעניינים הלכתיים, אבל בעניינים של גילוי תכונות נפש האדם (כמו "אין מערבין שמחה בשמחה"), ניתן ללמוד גם מלפני מתן-תורה, כי אין חילוק בזה בין לפני ואחרי מתן תורה.

לפי זה, מסתבר ביותר כדעה השנייה שהובאה לעיל, שהלימוד והאימון של החירש בדיבור ושמייעה באופן מלאכותי, ככל שיהיו מוצלחים, אינם משנים את מצב הנפש הבסיסי, אלא רק מקנים לו כלים חיצוניים ליצירת קשר עם בני-אדם, והוא נשאר בגדר "דעתא שגישתא" (שהרי החירש, בניגוד לשוטה, יש לו מעט דעת). ולכן גם חירש זה אינו מצטרף למניין ואינו כשר לעדות וכו', גם בדינים דרבנן, ולא רק מספק אלא בוודאי. וה' ייתן בנו דעת לפסוק כהלכה.

3) תניא אגה"ק ס"י ה. תוי"א ד"ה נר חנוכה משמאל (עמי מב). הקטעים דלהן צויינו ביחידות מבווארתי לד"ה זה, מועדים ח"א עמי שלב.

4) מאמר ד"ה על כן יאמרו תרלי"ג.

5) מאמר ד"ה לולב וערבה תרנ"ט, ס' המאמרים תרנ"ט עמי לח.

6) ח"א עמי 65 (בתרוגם ללה"ק עמי 56).

הלכות ומנהגי חב"ד

מאת הרב יוסף-שמחה גינזבורג

שבת קודש פרשת ואתחנן

י"א במנחם-אב – שבת נחמו

יום שלישי,

י"ד במנחם-אב

בתפילת מנחה אין אומרים תחנון¹.

יום רביעי,

חמישה-עשר באב

סוף זמן קידוש לבנה לכתחילה – יום שלישי בלילה, אור ליום רביעי – כל הלילה. אין אומרים תחנון².

* כל אחד מישראל צריך לעשות כל התלוי בו, [כדי] שמיד בתחילת ובראשית היום (וכל היום כולו) יהיה ניכר ש"לא היו ימים טובים לישראל כחמישה-עשר באב", כמבואר עניינו גם בהלכה, שמיום זה ואילך צריכה להיות הוספה בלימוד התורה וכו'³.

* כדאי ונכון לפרסם ולהכריז בכל מקום את הוראת חז"ל⁴ ש"חמישה-עשר באב ואילך – דמוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה, יוסיף חיים על חייו"⁵.

* "כדאי שיעשו בכל מקום ומקום התוועדות גדולה בשמחה גדולה⁶: לקבץ יהודים – אנשים, נשים וטף, ולדבר דברי תורה, ומה טוב

* החשבון-צדק שעל כל אחד ואחד לעשות בקשר ללימוד התורה, נתינת הצדקה וכללות המצוות במשך כל השנה, מתחיל משבת נחמו⁷. שחרית: בעת קריאת עשרת-הדיברות עומד הקהל, ופניו אל ספר-התורה⁸. קוראים את עשרת-הדיברות ב'טעם העליון'⁹. מנחה: פרקי אבות – פרק ד.

יום שני

י"ג במנחם-אב

היום – סיום לימוד הרמב"ם: מחזור כ"ד של שלושה פרקים ליום, מחזור שמיני של פרק אחד ליום, וסיום ספר המצוות.

"מובן וגם פשוט, שאין לערוך את 'חגיגות הסיום' לפני שמסיימים את הלימוד דמחזור...".

"ולהעיר, שמנהג ישראל שמאחרין את זמן ה'סיום' עד שעת הכושר, יומא דראוי לתקן בו סעודה כו"¹⁰, "משום כבוד התורה, שאז נעשה ביותר הידור, ברוב עם כו"¹¹.

5) ס' תורת-חיים או"ח סי' תקנ"א ס"ק כז (כל קטע זה משיחת ש"פ בשלח, ט"ו בשבט תשמ"ו, ליקוטי-שיחות, כרך כו, עמ' 357, ובלה"ק בסי' יין-מלכות כרך ב בהוספות עמ' 660).

6) סידור אדמוה"ז, לפני למנצח... יענך.
7) התוועדותיות תשמ"ט ח"ד עמ' 415, 412, 157.

8) תענית לא, א, ובפירש"י. רמ"א יו"ד רמו סעיף כ"ג, מג"א או"ח רלח ס"ק א.

9) ובמיוחד להוסיף בשיעורי תורה ברבים, לייסד חדשים ולחזק ולהרחיב את השיעורים הקיימים – התוועדותיות תש"נ ח"ג עמ' 124.

10) באופן של 'משתה ושמחה', אכילה ושתיה, ועד

11) ספר-השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 582.

2) ספר-המנהגים עמ' 31.

3) לוח כולל-חב"ד פי יתרו, כדעה האחרונה בשו"ע אדמוה"ז סי' תצד סו"ס יא.

אדמוה"ז היה קורא את עשרת הדיברות דפי ואתחנן בנוסח-טעמים מיוחד, שונה מזה של הקריאה בכל השנה ואף מזה של עשה"ד דפי יתרו, וכן נהגו גם כל בניו. הוא לימד זאת להרה"ק הרבי"ש בן הצמח-צדק, שלימד זאת להרה"ק הרז"א אחי כ"ק אדמו"ר מהורשי"ב נ"ע (לקוטי-דיבורים ח"ב עמ' 459. וראה תולדות אדמוה"ז ח"ד עמ' 1070).

4) ש"ך יו"ד רמו ס"ק כז, מתשובת מהר"ם מינץ סי' קיז.

לוח השבוע

— לעשות 'סיום' מסכת¹¹, ולתת לצדקה, ולקבל החלטות טובות להוסיף בכל ענייני תורה ומצוות ובכל עניינים טובים.

"ובהדגשה — התוועדות מתוך שמחה וטוב לבב, בהתאם לכך שלא היו ימים טובים לישראל כחמישה-עשר באב', עד לשמחה הכי גדולה, בדוגמת שמחת נישואין... ובפרט על-פי מנהג ישראל שבימים אלו (לאחרי תשעה באב), מרכיבים בשידוכין וחתונות בישראל (ובפרט שזה בא לאחרי ההפסק בעניינים אלו

ב'שלושת השבועות')¹². * **לקראת ראש-השנה:** "...ידוע מנהג ישראל שמחמישה-עשר-באב ואילך, מברכים איש את רעהו בברכת 'כתיבה וחתימה (וגמר חתימה) טובה', וכמרומו במזלו של חודש מנחם-אב, מזל אריה... — ראשי תיבות 'אלול, ראש-השנה, יום-הכיפורים, הושענא-רבה', היינו, שבחודש מנחם-אב נרמז גמר ושלימות החתימה טובה בה'פתקא טבא' דהושענא-רבה"¹³.

לסעודה ממש (התוועדויות' תשמ"ט ח"ד עמ' 157, עיי"ש).
11) "זובה גופא — קדימה לסיום שבו מדובר מעלת היום דחמשה-עשר באב... סיום מסכת תענית... 'דבר בעתו מה טוב' — שיחת ליל ט"ו באב היתשמיז' בתחילתה, 'תורת מנחם — התוועדויות' תשמ"ז ח"ד עמ' 220.
12) ספר-השיחות תנש"א ח"ב עמ' 733.
13) ספר-השיחות תנש"א ח"ב עמ' 770, וראה גם בעמ' 725 הערה 63. **בע"פ** היה הרבי מקדים ומברך, כגון בשיחת י"ג

מניא תשל"ט. וכן בסיום המאמר ד"ג מניא תשכ"ח (ספר המאמרים — מלוקטי ח"ה עמ' שמו, ומצויין שם ללקוטי שיחות ח"ד עמ' 1163 בהערה, שבי' מניא מתחלת — בנוגע לכמה עניינים — ההכנה לראש-השנה). **בכתב** — בדרך-כלל היה מאחל רק מיום א' ד"ח אלול, אך היו יוצאים-מן הכלל (יאוצר מנהגי חב"ד, אלול-תשרי, עמ' יב"ג. וראה 'בית חיינו' גיליון 99 עמ' 14).

לזכות

האחים התמימים הדגולים לבית

דייטש

הרה"ח ר' יוסף-יצחק, ר' אברהם-משה וגיסם ר' גבריאל גופין שיחיו ולע"נ הרה"ח ר' זלמן-יודא, בן הרה"ח ר' שלום ישע"י ע"ה דייטש